

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційне дослідження

Кондратюка Дмитра Олександровича

«Сучасні балети на музику українських композиторів як тексти культури

(на прикладі творчості “Київ Модерн-балету”)),

представленого на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 034 «Культурологія»

Актуальність теми дисертаційної роботи та зв'язок з науковими програмами. Балетне мистецтво, як і музика українських композиторів, не часто стає предметом вивчення культурологів. Хоча у сучасних реаліях дослідження різних видів мистецтва з точки зору культурних текстів, втілення ідей крізь образні та стилістичні особливості, дозволяють глибше розкрити специфіку розвитку культури і мистецтва, безпосередньо залежних від суспільних процесів у конкретних історичних умовах.

Дисертація Дмитра Кондратюка є одним із таких досліджень. Складне теоретичне питання «текст культури» відобразив намагання автора дисертації визначити семіотично організовану цілісність, що функціонує у системі культурної комунікації та виконує роль носія соціально значущих смислів в історичному досвіді, актуалізації сучасних ціннісних орієнтирів й моделюванні можливих траєкторій подальшого культурного розвитку.

Дисертаційна робота Дмитра Кондратюка виконана на кафедрі івент-менеджменту та індустрії дозвілля КНУКіМ згідно з планами науково-дослідної роботи закладу: «Хореографічна культура України та світу: історико-теоретична та практично-прикладна оптика» (державний реєстраційний номер 0121U114668).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність та новизна. Основні положення та висновки дисертації обґрунтовані достатньою кількістю якісно проведених досліджень. Автором дисертації чітко окреслені мета та

завдання дослідження. Зазначимо, що завдання дослідження, положення наукової новизни і висновки дисертації є дотичними. Результати досліджень отримані автором особисто.

Кваліфікаційна робота Д. Кондратюка є оригінальною науковою працею, яка виконана на належних методичному та теоретичному рівнях. Робота має послідовну та логічну структуру і є комплексним та завершеним науковим дослідженням. Зміст роботи та багатогранність висвітленої проблеми свідчать про високий рівень наукової компетентності Д. Кондратюка.

Сформульовані наукові положення та висновки дисертації базуються на використанні методів дослідження відповідних до поставлених завдань. Для досягнення мети і реалізації завдань дисертант спирається на методологію, в якій інтегруються наукові та мистецтвознавчі інструменти. Культурологічна спрямованість дослідження націлила дисертанта на виявлення специфіки сучасних балетів як культурних текстів, в яких відзначені місце й функції в культурному контексті України. Оскільки балет розглядається як текст культури, акцент зроблено на дослідженні знакової системи вистав: художніх кодів, символів, мови пластики. Важливим є інтерпретаційний аспект: балети аналізуються як культурні тексти, що потребують «прочитання» й осмислення їхніх смислових рівнів. Дослідження не обійшлося без аналізу художньо-естетичних параметрів: стильових, жанрових і лексичних особливостей балетних творів.

Зазначене вище дозволяє оцінити одержані Д. Кондратюком результати, основні наукові положення та достовірні за змістом висновки.

Наукові положення, розроблені особисто дисертантом, та їх новизна полягає в тому, що вперше проаналізовано балети на музику українських композиторів у репертуарі «Київ Модерн-балету» крізь призму концепту «текст культури» (М. Скорика «Перехрестя», О. Родіна «Пори року», «Видіння Рози», «Вгору по річці», «Вій»). Крім того, у дисертації було охарактеризовано інтерпретаційні можливості музики як текстів культури, що стали основою вистав у роботі колективу «Київ Модерн-балет» після 24 лютого 2022 року:

«ДискриміНАЦІЯ» з музикою українського композитора В. Сильвестрова і композитора епохи бароко Г. Ф. Генделя, «Аліса в Задзеркаллі» зі спеціально написаною до балету музикою українського композитора І. Гаркуші. Було введено до наукового обігу нові матеріали, що уточнюють та доповнюють панораму творчості «Київ Модерн-балету» як українського культурного феномена.

Повнота викладу в опублікованих працях наукових положень.

Результати дисертаційного дослідження викладено у 8 одноосібних наукових працях, із яких 2 – статті у наукових фахових виданнях України категорії «Б», 4 – праці апробаційного характеру, 2 – праці, що додатково висвітлюють зміст дисертації; а також одній статті у співавторстві в періодичному науковому виданні, проіндексованому у базі даних Scopus, де Д. Кондратюком обґрунтовано актуальність дослідження, взято участь в опрацюванні результатів опитування, сформульовано основні художньо-педагогічні тенденції розвитку сучасної хореографії в Україні початку ХХІ століття

Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу.

Структура поданої на захист дисертації є доцільною, вона підкорена меті дослідження і дослідницьким завданням. У висновках зроблено підсумки дослідження. Висновки дисертації аргументовані, підкріплені відповідним матеріалом і теоретичними положеннями, що свідчить про досягнення поставленої мети.

У першому розділі дисертації «Теоретико-методологічне підґрунтя дослідження вистав на музику сучасних українських композиторів у репертуарі “Київ Модерн-балету”» визначено концептуальні засади аналізу балетів як текстів культури крізь історіографію та джерельну базу, що дозволило окреслити необхідний інструментарій для комплексного вивчення зазначених питань.

У розділі представлені праці, які розкривають різні аспекти творчості колективу «Київ Модерн-балет». Автор робить умовний розподіл наукових робіт і періодичних видань, в яких колектив представлений як масштабне культурно-

мистецьке явище (Б. Бондар, Г. Веселовська, О. Зінич, О. Маншилін, М. Погребняк, І. Соловійова, Ю. Станішевський та ін.) із визначенням періодизації творчості колективу (А. Небесник); мистецтвознавчі дослідження репертуарних балетних вистав колективу (О. Бігус, М. Коростельова, А. Підлипська); музикознавчі студії (О. Афоніна, Ю. Бентя, О. Гресь, В. Зінченко, Л. Хоцяновська та Г. Перова); періодика (О. Кантор, В. Зінченко, Т. Поліщук, Л. Тарасенко, Н. Кряж, І. Татаренко). Широкий науковий і науково-публіцистичний дискурс дозволили автору дисертації методологічно обґрунтувати дослідження вистав на музику українських композиторів у репертуарі колективу «Київ Модерн-балет».

У другому розділі дисертації «Балети як тексти культури: міждисциплінарні студії» були аналізовані філософські, культурологічні та мистецтвознавчі роботи з акцентуацією герменевтичного підходу до інтерпретації хореографічних творів.

Спираючись на теоретичні положення класиків (Р. Барт, Г.-Г. Гадамер, Й. Гейзінга, Ж. Дерріда, О. Потебня, П. Рікер, Ю. Лотман, І. Юдкін-Ріпун) та послідовників (Н. Астрахан, Н. Глінка, Е. Гнатюк, В. Козакова, В. Корнієнко, О. Колесник, І. Кузнєцова, Д. Лазаренко, Г.-Т. Леман) тлумачення текстів, Д. Кондратюк розмірковував про логіку функціонування «текстів культури» у балетних виставах з дефініціями «текст, культура, художній твір, інтерпретація» тощо. Влучно наведені приклади балетних вистав зі змінами музики («Снігова королева» А. Рехвіашвілі, «Лускунчик» А. Шошина – І. Небесного), уточненнями назви і танцювальних акцентів (Є. Станкович – В. Литвинов «Вечори на хуторі біля Диканьки») посилюють сприйняття теоретичних питань і надають глибини дослідженню зазначеної проблематики.

У третьому розділі дисертації «Вистави на музику українських композиторів у репертуарі “Київ Модерн-балету”: текстуальна оптика» зроблено акцент на смисловій багатшаровості балету М. Скорика «Перехрестя», балетних творів О. Родіна.

Особливе, що привертає увагу, то це балетне мистецтво, яка виявляє специфіку позачасового мистецького явища. Вірно зроблене авторське зауваження щодо балету «Перехрестя». У нових реаліях життя в Україні перегляд балету породжує нові сенси та відкриває глядачеві вічні питання: вибір людиною власного шляху, доленосність подій, які спершу здавалися неважливими, взаємодія особистості та суспільства. Ці теми набувають особливої гостроти сьогодні, проте водночас залишаються універсальними й актуальними у будь-яку епоху. Художньо-образні рішення вражають своєю своєчасністю та символічною глибиною. Так, накриття людської маси червоною тканиною можна трактувати як кривавий потік горя, що прагне поглинути Україну, але, попри всі страждання, люди продовжують боротьбу. Хореографічно-сценографічне рішення в балеті «Перехрестя» занурює світ до жахливих подій сьогодення, проте водночас підкреслює незламність духу, що виходить за межі часу й конкретних історичних обставин і власне, є тим «текстом культури». Якщо у 2012 році цей балет був більше балетом-фантазією, то у 2025 він сприймається як балет-притча із алегоричністю образів, позачасовою універсальністю, балетною стислістю представлення змісту.

Балети з музикою О. Родіна представлені автором дисертації як тексти культури у різних аспектах. Хоча є й спільні риси. У всіх творах підіймаються вічні питання кохання й зради, життя і смерті, боротьби й надії, вибору людини у світі. Алегоричність та символіка твору «Вій» має фольклорні й казкові витоки. «Пори року» та «Видіння Рози» апелюють до символів природи і кохання. У балеті «Вгору по річці» філософськи осмислюється часопростір. Може тому й балети з початку повномасштабної війни продовжують цю тенденцію з вічними проблемами («ДискриміНАЦІЯ», «Аліса в Задзеркаллі»). Тож, поєднання сучасних хореографічних і сценографічних рішень із глибоким драматургічним підходом відкриває нові горизонти для розвитку українського мистецтва і підкресленням національної самобутності як тексту культури.

Висновки дисертації узагальнюють результати і відповідають завданням дослідження.

Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

Текст дисертації успішно пройшов відповідну перевірку, порушень академічної доброчесності не виявлено. Викладені в дисертаційній роботі наукові результати повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувача і відповідають вимогам п. 8-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Дискусійні положення та зауваження по дисертації. В цілому позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Дмитра Кондратюка, вважаємо за доцільне вказати на дискусійні моменти та висловити окремі зауваження, приміром, уникати дослівних повторів тексту дисертації у висновках. Стилiстичні рекомендації: використовувати синоніми до слів «твір, створювати, творити, перетворити» відповідно тексту.

Щодо питань.

1. Дійсно, дефініція «текст культури» широко представлена у філософії. У культурології і мистецтвознавстві цей термін часто залежить від предмету вивчення. Питання: у чому специфіка тексту культури балетів з музику українських композиторів у творчості театру «Київ Модерн-балету»? Яким чином можна інтерпретувати сценографічні та хореографічні рішення як знакові системи? Які культурні смисли народжуються у взаємодії музики, танцю та сценічного простору?
2. Чи можна сучасний балет вважати «мовою культури», яка говорить універсальними символами? Які герменевтичні методи найефективніше застосовувати для аналізу балетних вистав?

3. Наскільки важливою є національна ідентичність у постановках сучасного балету? Чи можна інтерпретувати сучасні балетні вистави як своєрідні «притчі про наш час»? Як поєднуються національні та універсальні смисли у художньому тексті балету?
4. У чому полягає цінність дослідження цих постановок як текстів культури для сучасної гуманітаристики?
5. Чи можна інтерпретувати балети О. Родіна як «нові тексти культури», що відображають сучасну українську ідентичність?

Загальний висновок щодо відповідності роботи встановленим вимогам. Дисертація Кондратюка Дмитра Олександровича «Сучасні балети на музику українських композиторів як тексти культури (на прикладі творчості “Київ Модерн-балету”») є оригінальним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що стосується актуальної проблематики і містить оригінальні підходи до розв’язання теоретичних та практичних завдань.

Основні положення, висновки та рекомендації дисертації містять наукову новизни, є повністю обґрунтованими і аргументованими, отримали необхідну апробацію на науково-практичних конференціях. У публікаціях здобувача знайшли відображення всі положення дисертаційної роботи. Зміст дисертації відповідає визначеній меті, поставлені здобувачем наукові завдання вирішені повною мірою, мету дослідження досягнуто. Роботу виконано державною мовою.

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Кондратюка Дмитра Олександровича «Сучасні балети на музику українських композиторів як тексти культури (на прикладі творчості “Київ Модерн-балету”») відповідає спеціальності 034 Культурологія та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), «Порядку присудження ступеня доктора філософії

та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 034 «Культурологія».

Опонент:

доктор мистецтвознавства, професор,

професор кафедри музичного мистецтва

Національної академії керівних кадрів

культури і мистецтв

